

FEDÉMES KÖRNYÉKÉNEK HEGYSZERKEZETI VISZONYAI

Irta: dr. Szentés Ferenc

(1 térkép, 1 szelvény)

Igazgatóságom az Iparügyi Miniszter rendelete alapján megbízott, hogy egy hónap alatt vizsgáljam meg a hevesmegyei Bükkszenterzsébet távolabbi környékét földiolaj előfordulás szempontjából. A munkálatokat a Bükkszékkal szomszédos Fedémes községben kezdtem el. Munkámhoz rendelkezésre állott Schréter Zoltán intézeti igazgató részletes felvételi térképe, a mikropaleontológiai vizsgálatokat célzó felvételeket pedig Majzon László főgeológus végezte. Utóbbi jelentésében: Adatok Parád és Fedémes környékének rétegtanához, részletesen foglalkozik az alsókattiai rétegek rétegtanával, valamint idézi a vonatkozó földtani szakirodalmat úgy, hogy a továbbiakban erre hivatkozom.

A mellékelt földtani helyszínrajzon ábrázoltam a nagy nógrádhevesi oligocén boltozatot, mely Salgótarján—Nagybátony—Recsk—Ózd között kerül a felszínre. Ennek a területnek majd a fele, főleg a peremi részek, földiolajra reménybeli területek. A legszebb felboltozódást Bükkszék környékén ismerjük, ez a szerkezet csapás mentén változatos kifejlődésben hullámozva Ózd határáig és Csízfürdőig követhető. Bükkszék gazdasággeológiai jelentőségével foglalkozó dolgozatomban rámutattam arra, hogy ez a szerkezet nem csupán egyszerű peremi felboltozódás, hanem a keletről, a Bükkhegység irányából eredő féloldalas nyomás hatására kialakult asszimmetrikus pikkelyes feltolódás, melyben még a miocénkori rétegek is résztvesznek, ez a szerkezet nyugat felé hamarosan elhalkul. Ezek szerint tehát indokolt, hogy földiolaj kutatásainkat elsősorban erre a szerkezetre összpontosítsuk.

Rétegtan. A középső oligocén rétegsort Bükkszék környékén, agyagok, agyagmárgák, andezittufa és homokkő közbetelepüléssel képviselik. Az idézett irodalom ezt a rétegsort 7 szintre taglalja. A felsőoligocén *katti rétegsort* hat szintre osztottam be, melyek azonban egymással fokozatos átmenettel érintkeznek: 1. Legalul a zöldessárgásszürke, frissen sötét-

szürke színű, homokos agyagmárgákat találjuk, melyek foraminiferák alapján további három szintre különíthetők (I., II/a., II/b., Majzon). Ezek a rétegek a bukkszéki szerkezetet félkörben veszik körül. Valószínűleg pikkelyes szerkezettel, Fedémes határában két kis foltban ismétlődik az Árpáásszó 275.0 ponttól délre és Mákföldhegy ÉK-i lejtőjén. 2. A következő homokos agyagos-márgák Fedémes környékén, majd tektonikai ismétlődésben a leleszi Tarna környékén elterjedtek. Majzon ezt is két szintre taglaja (III. III/a.) megfelel ez a rétegsor Jaskó Sándor *Pecten corneum* var. *denudatus*-os rétegsorának (Földtani Közlöny 1940.). 3. Az előbbi rétegsorban a fedémesi Mákhegy-től a Bujahegyig egy lumasellás homokkő rétegsor települ, melyet jellegzetessége miatt különválasztottam. 4. Fedémes és Bükkszenterzsébet között márgás közbetelepülésű, durvaszemű homokkő található, melyre jellemző a keresztarétegződés és az elég gyakori glaukonit előfordulás. A leleszi Tarnától északra tektonikailag ismétlődik ez a rétegsor, a fedő felé fokozatos átmenettel. 5. A vastagpados, gyakran homokkőcípós, keresztarétegződéses kvarcos-csillámos homokkő. Ez a nagy vastagságú rétegsor feltűnő sziklafalakat, meredek erdős hegyoldalakat alkot. 6. Ennek fedőjében egy durva kavicsos homokkő települ északon a megyehatáron, melyben rossz megtartású kőületmorzsalékok, *Pecten* töredékeket, korallokat, stb. találtam. Ez a rétegsor már az oligocén végét, miocén bevezetését jelentheti, s ezért részletesebb vizsgálatát rétegtani — fejlődéstörténeti szempontból igen fontosnak tartom, ahogy erre Salgó-tartján—Pétervására közötti terület földtani viszonyait tárgyaló munkámban részletesen rámutattam. Rétegtani szempontból az első három szintet alsókatti, a felső három szintet felsőkatti rétegsornak nevezhetjük.

Az alsómiocén rétegsort a területet legjobban ismerő Schréter Zoltán szerint összefoglalva taglaltam: a) báziskonglomerátumok laza kavicsok, tarka vörös, lila, sárga agyagok *Ostrea* cserepekkel az Ecser patak déli lejtőjén és felső folyásánál. b) Térképezés szempontjából a riolittufa a legfeltűnőbb rétegsor, helyenként bentonitos közbetelepülése jelentős. c) Szénteleges rétegsor és fedője néven foglaltam össze a borsodi szénteleges rétegcsoport itteni peremi részét, részletesebb taglalását az irodalom alapján azért mellőztem, mert olajkutatás szempontjából ezt a vidéket már olajmeddő szinklinális résznek tekinthetjük.

A pleisztocént a málladékos talajok és lejtőtörmelék mellett a lösz és a Tarna mentén folyóterraszok képviselik.

A felsorolt rétegek elterjedését térképen vizsgálva, látjuk, hogy azt kisebb-nagyobb vetősorozatok szabdalják. Áttekintve elterjedésüket, azt látjuk, hogy itt a bukkszéki boltozat északi szárnyát képező szinklinálisba haladunk, melynek mélypontját a megyehatáron kapjuk.

Földiolaj kutatás szempontjából úgy látszik, hogy a bükkszéki boltozattól távolodva, a leleszi Tarnátólészakra már nem sok reményünk lehet jövesztésre, mert itt a rétegek meredeken süllyednek a mélybe. A tarnai törés környékét tekinthetjük határnak a bükkszéki boltozat és vajdavári teknőrész között.

Ezért az általános földtani térképezés helyett Fedémes környékének részletesebb vizsgálatához kezdtem, abból a célból, hogy itt kedvező részletszerkezetet találva, kutatófúrás mélyítését ajánlhassam. Megfigyeléseimet 1:10.000 méretre nagyított térképen és szelvényen foglaltam egybe.

A legfeltűnőbb hegyszerkezeti formát a fedémesi Kerekasszó környékén találjuk. Itt a bükkszéki boltozat szárnyán állunk, amelyen egy brachiantiklinális ül. Ennek kifejlődését talán az ÉK-felől feltételezett pikkelyes feltolódás magyarázza. Tovább bonyolítja a hegyszerkezeti képet az, hogy a boltozat teteje krátterszerűen beszakadt úgy, hogy a rétegek visszafordulva kis teknőbe rendeződnek. A megfigyelt litoklázisok alapján, 75° — 80° vetősíkokkal számolva, a kutatófúrás a rupéli rétegsorba érve, még fellazított, migrálásra alkalmas mélységben jár.

A fedémesi kerekasszói szárnyon ülő pikkelyes eredetű, beszakadt brachiantiklinális *olajkutatás szempontjából különösen kedvező olajcsapdának tekinthető*, melynek megvizsgálása olajjövesztés szempontjából ajánlható. A fúrást kb. 1200—1300 méter mélységig kell tervezni, hogy az az alaphegységet is megüsse. Eleinte mintegy 400 m kattiai homokos márgában, majd az alatt a bükkszéki rétegsorban halad a fúrás. Az a megfigyelés, hogy a kerekasszói szerkezet mellett több kisebb, keskeny, flexuraszerű redőnyaláb helyezkedik el, az említett jellemző szerkezet fontosságát nem csökkenti. Ugyanígy a kinyomozott vetők környéke is alkalmas arra, hogy az elsősorban jelölt kerekasszói fúrópont mellett még további fúrásokat tervezzünk délfelé haladva, figyelembe véve a lemélyített fúrásokból nyert tanulságokat. A legkedvezőbb pontokat szintén kijelöltem a térképen.